

تدوین الگوی ساختاری رابطه بین شرایط اقتصادی، سطح تحصیلات، دانش والدین و دریافت آموزش با میانجی گری سبک های فرزند پروری، جو عاطفی، دانش نوجوان و نحوه گذراندن اوقات فراغت با مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی در دختران و پسران در دوره بلوغ

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، تدوین الگوی ساختاری رابطه بین شرایط اقتصادی، سطح تحصیلات، دانش والدین و دریافت آموزش با میانجی گری سبک های فرزند پروری، جو عاطفی، دانش نوجوان و نحوه گذراندن اوقات فراغت با مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی در دختران و پسران در دوره بلوغ است. پژوهش حاضر، همبستگی و از نوع مدل یابی روابط ساختاری است. جامعه آماری شامل تمام دختران و پسران نوجوان در شهر یزد بودند. با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای، ۲۰۰ نفر دختر و پسر سنین ۱۶-۱۲ سال و مادران آن ها انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده برای جمع آوری داده ها شامل پرسشنامه های سبک ها و ابعاد فرزند پروری (PSDQ)، جو عاطفی خانواده برن (BFECQ)، بررسی اوقات فراغت نوجوان، بررسی آگاهی از تغییرات دوره بلوغ، بررسی وضعیت اقتصادی و تحصیلی، سیستم ارزیابی رفتار کودکان (BASC-3)، ویرایش سوم، فرم والدین (PRS-A)، سیستم بهبود مهارت های اجتماعی (SSIS) و پرسشنامه بررسی دانش جنسی بود. برای آزمون مدل پژوهش از روش تحلیل مسیر استفاده شد. نتایج نشان داد که مدل پژوهش در سطح معناداری ۰/۰۱ در بین نوجوانان از برازش مطلوب و مناسب برخوردار می باشد. با توجه به نتایج بدست آمده باید گفت که شیوه فرزند پروری والدین و میزان آگاهی آن ها و نوجوانان از ویژگی های دوره بلوغ و تغییرات ایجاد شده در این دوره، جو عاطفی خانواده و نحوه گذراندن اوقات فراغت می تواند در ایجاد و افزایش مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان نقش مهمی داشته باشد.

واژه های کلیدی: مشکلات رفتاری، مشکلات اجتماعی، دانش جنسی، نوجوان

Developing a structural model of the relationship between economic conditions, level of education, parental knowledge and education with mediating parenting styles, emotional space, adolescent knowledge, and spending leisure time with behavioral, social problems and sexual knowledge in puberty period

The purpose of the present study, is Developing a structural model of the relationship between economic conditions, level of education, parental knowledge and education with mediating parenting styles, emotional space, adolescent knowledge, and spending leisure time with behavioral, social problems and sexual knowledge in puberty period. The research method is correlation of type structural equation modeling. The statistical population consisted of all girls and boy's adolescent in Yazd. Using multi-stage cluster random sampling, 200 girls and boys ages 12-16 years old and their mothers were selected. The tools used for data collection were Parenting Style and Dimensions Questionnaire (PSDQ), Burn Family Emotional Condition Questionnaire (BFECQ), Adolescent Leisure Time Questionnaire, Adolescence Change Awareness Questionnaire, Economic and Educational Status Questionnaire. Child Behavior Assessment System (BASC-3), Third Edition), Parent Form (PRS-A), Social Skills Improvement System(SSIS) and Sexual Knowledge Questionnaire. Path analysis technique was used to test the research model. The results showed that the research model had an optimal fit with significant level of 0.01 among the adolescents. Based on the results, it can be said that parenting styles, and their awareness and adolescence about the characteristics of adolescence and the changes made during this period, emotional space, and how leisure time can play an important role in behavioral, social problems and sexual knowledge of teens.

Key words: Behavioral problems, Social problems, Sexual knowledge, Adolescent

بلوغ یکی از مراحل مهم از رشد انسان است. فردی که دوران بلوغ را پشت سر می گذارد، بالغ نامیده می شود. بلوغ اشاره به تغییرات جسمانی و روانی در دختران و پسران دارد (بارنیا گورلی و همکاران، ۲۰۰۵). گرچه بلوغ شامل مواردی از تحولات بیولوژیک یا جسمانی است اما این روند می تواند بر رشد روانی و عاطفی نوجوانان نیز تاثیرگذار باشد. دانستن چگونگی تغییرات و کنار آمدن با آن ها هم برای والدین و هم نوجوانان حائز اهمیت است تا نوجوان انتقال آرام تری به دوره بزرگسالی داشته باشد (بلک مور، ۲۰۰۸). با توجه به این که تغییرات جسمانی بلوغ در وضعیت روانی و ذهنی افراد نیز تاثیر گذار است، در صورت عدم دریافت آموزش، نوجوان دچار سردرگمی می شود. در دوره بلوغ، نوجوان نسبت به وضعیت جسمانی، جنسیت، هویت و سایر خصوصیات خود کنجکاو است (ساسمن و روگل، ۲۰۰۴). نوجوانان اغلب به دلیل تغییرات هورمونی که در دوره بلوغ اتفاق می افتد، معمولاً دمدمی مزاج می باشند. در این دوره ممکن است، تنش و اختلاف بین والدین و نوجوان افزایش یابد. این گونه رفتارها طبیعی است و تلاش نوجوان را در جهت دستیابی به استقلال و هویت نشان می دهد (ایللیز و اسک، ۲۰۰۷). از نشانه های تغییر اجتماعی در دوره بلوغ، استقلال از والدین و وابستگی بیشتر به همسالان و دوستان است. در طول سال های بلوغ، نوجوان کمتر از لحاظ عاطفی به والدین خود وابسته هستند و آن ها نیازمند فضای شخصی می باشند (هاندراپ، پائلو کاتو و اسپلیتی پراتی، ۲۰۱۳). نوجوانان زمان بیشتری را صرف ارتباط با همسالان می کنند. آن ها به دنبال آرامش و به اشتراک گذاشتن اسرار و مشاوره برای مشکلات و نگرانی های خود در رابطه دوستانه هستند. دوستی های مناسب منجر به توسعه مهارت های اجتماعی و دوستی های نامناسب منجر به شکل گیری رفتارهای نامناسب خواهد شد (وگنر و الیورا، ۲۰۰۷). تغییرات اجتماعی در نوجوان هنگامی ایجاد می شود که آن ها می خواهند هویت شخصی خود را ایجاد کنند. همسالان در شکل گیری هویت نوجوان تاثیر زیادی دارند و ممکن است با یکدیگر، خواسته ها و منافع مشترک زیادی داشته باشند. نوجوانان همچنین ارزش ها و باورهای شخصی خود را که تحت تاثیر دوستان قرار می گیرند، توسعه می دهند (جادحان، پن و جیوم، ۲۰۱۶).

در دوره بلوغ، اگر نوجوان نتواند با بحران های مختلف به خوبی برخورد کند و از حمایت عاطفی والدین برخوردار نشود، عدم حل این بحران ها، منجر به ایجاد مشکلات مختلف از جمله مشکلات رفتاری و اجتماعی خواهد شد. بر اساس راهنمایی درمان موضوعات عاطفی و رفتاری (BASC) مشکلات رفتاری شامل مواردی از جمله، مشکلات تحصیلی، پرخاشگری، افسردگی، نقص توجه، اضطراب، مشکلات سلوک و مشکلات سازشی (انطباق پذیری) است (رینولد، کمفیس و وانست، ۲۰۰۸). همچنین براساس راهنمایی درمان سیستم بهبود مهارت های اجتماعی (SSIS) نقص در مهارت های اجتماعی شامل مواردی از جمله، کاهش خود کنترلی، مسئولیت پذیری، مهارت های ارتباطی، ابراز وجود، همکاری و همدردی است که مشکل در هر کدام یک از موارد می تواند ارتباط فرد را با اطرافیان و به ویژه با همسالان دچار مشکل کند (الیوت و گرشام، ۲۰۰۸).

تشکیل هویت جنسی^۴ از جمله چالش های این دوره محسوب می شود. در این مرحله نوجوان نسبت به مسائل جنسی کنجکاو است و معمولاً اکثر اطلاعات در این زمینه را از طریق همسالان کسب می کند. در صورتی که نوجوان با آموزش صحیح اطلاعات و دانش جنسی مناسب را از طریق خانواده و مدرسه دریافت نکند می تواند زمینه انحراف نوجوان را فراهم کند (هالشاف پل، ۲۰۱۰). بنابراین دوره بلوغ به دلیل تغییرات سریع جسمانی، روانی، شناختی، اجتماعی و جنسی دوره بحرانی تلقی می شود. بهداشت روانی نوجوان نقش مهمی در سازگاری فرد در دوره بزرگسالی خواهد داشت. آموزش خانواده و نوجوانان از بسیاری از مشکلات از جمله مشکلات رفتاری، اجتماعی و جنسی پیشگیری می کند و نقش والدین، شیوه های فرزند پروری و دانش آن ها در این دوره حائز اهمیت است (ولف و لانگ، ۲۰۱۶).

باید به این نکته توجه داشت که رفتارها و شیوه فرزندپروری والدین ممکن است با توجه به فرهنگ، عوامل اجتماعی، اقتصادی و میزان دانش آن ها تغییر کند. بنابراین با توجه به نقش مهم خانواده و فضای عاطفی حاکم بر آن، در این پژوهش عمده ترین ابعاد خانوادگی مؤثر بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی در قالب یک الگوی ساختاری، مواردی از جمله، شرایط اقتصادی، سطح تحصیلات، میزان دانش والدین، دریافت آموزش، جو عاطفی خانواده، شیوه های فرزندپروری، دانش نوجوان و نحوه گذراندن اوقات فراغت در نظر گرفته شده است. این شرایط می توانند به گونه مستقیم و غیر مستقیم بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی مؤثر واقع شوند. در ادامه به نتایج برخی از پژوهش ها در ارتباط با متغیرهای الگوی ساختاری پژوهش حاضر پرداخته خواهد شد. نتایج تحقیقات کمیجانی و ماهر، ۱۳۸۶ نشان داد که شیوه فرزندپروری مستبدانه در والدین آزمودنی های با اختلال سلوک بیشتر از والدین آزمودنی های عادی به کار گرفته می شود و تضاد بین شیوه های فرزندپروری در والدین آزمودنی های با اختلال سلوک، بیشتر از والدین آزمودنی های عادی است. نتایج پژوهش توکلی ۱۳۹۰ با هدف مقایسه شیوه های فرزند پروری والدین با تحصیلات دانشگاهی با والدین بدون تحصیلات دانشگاهی نشان داد که هر سه نوع شیوه فرزند پروری (مقتدرانه، سهل گیر و استبدادی) در هر دو گروه وجود داشته است اما شیوه فرزند پروری والدین با تحصیلات دانشگاهی نسبت به والدین فاقد تحصیلات دانشگاهی بیشتر به سمت شیوه مقتدرانه و والدینی که تحصیلات دانشگاهی نداشتند به سمت شیوه استبدادی بوده است. همچنین والدین با تحصیلات دانشگاهی در زمینه شیوه های فرزند پروری بیشتر با یکدیگر تفاهم داشته اند و وقت بیشتری را صرف گفتگو با فرزند خود صرف می کردند. نتایج پژوهش های نجارپور استادی نشان می دهد که افراد دارای جو عاطفی مساعد خانوادگی در پایگاه اقتصادی- اجتماعی بالا بیشتر هستند. نتایج پژوهش ابراهیمی، رازقی، مسلمی، ۱۳۹۰ با عنوان اوقات فراغت و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، نشان می دهد که متغیرهای سن، تحصیلات والدین تاثیر معناداری بر نحوه گذراندن اوقات فراغت دارد. نتایج تحقیق لطفی زاده ۱۳۹۱ نشان می دهد که پایگاه اقتصادی- اجتماعی افراد بر نحوه گذراندن اوقات فراغت آن ها تاثیر گذار است. پژوهش سجادی، سربایان و شریفی در آمدی، ۱۳۹۲ نشان داد که رابطه معناداری بین بروز نوع پرخاشگری (برون ریزی شده و درون ریزی شده) با سبک های فرزند پروری و نیز با سبک های دلبستگی وجود دارد. نتایج پژوهش عارفی، ۱۳۹۲ نشان داد که وضعیت اقتصادی، باورهای مذهبی والدین و جو فرهنگی خانواده

ها در تعیین سبک های فرزند پروری والدین موثر است و همه این عوامل جزء عوامل تاثیر گذار در تربیت فرزندان محسوب می شوند. نتایج پژوهش باقری کراچی، رضایی، مهرابی، ۱۳۹۷ نشان می دهد که بین میزان آگاهی دانش آموزان بر حسب سواد والدین، وضعیت اقتصادی خانواده و نوع زندگی تفاوت معنادار وجود دارد و دانش آموزان باید آموزش های لازم در زمینه تغییر و تحولات دوره بلوغ را دریافت کنند که این مسئله نقش مهمی در ارتقاء سلامت جسمانی و جلوگیری از آسیب های اجتماعی دارد. نتایج تحقیقات شهسواری، ۲۰۱۲ نشان داد که رفتار و شخصیت کودکان و نوجوانان تحت تاثیر محیط خانواده، رسانه و مدرسه قرار دارد و سبک های فرزند پروری والدین می تواند تحت تاثیر عوامل متعددی از جمله، عوامل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و سطح تحصیلات والدین قرار گیرد. نتایج پژوهش پناهی، ۲۰۱۵ با هدف بررسی مشکلات نوجوانان و نقش والدین، معلمان و جامعه در اصلاح و تغییر آن نشان داد که سبک های تربیتی و شیوه های فرزند پروری والدین، راهنمایی و حمایت معلمان و وجود منابع اطلاع رسانی در سطح جامعه و دسترسی نوجوانان به این منابع نقش مهمی در شکل گیری هویت در دوره نوجوانی و کاهش و پیشگیری از مسائلی که نوجوانان ممکن است با آن روبه رو شوند، خواهد داشت.

نتایج پژوهش ویلیامز، ۲۰۰۶ نشان می دهد که شرکت در فعالیت های مثبت اوقات فراغت می تواند رفتارهای پر خطر جنسی را کاهش دهد. یک نوجوان در تعامل مثبت با همسالان در فعالیت های مشترک اوقات فراغت، می تواند با نقش جنسی خود انطباق بیشتری یابد و علاوه بر این شرکت در فعالیت های مثبت اوقات فراغت می تواند منجر به تقویت مهارت های اجتماعی از طریق الگو سازی با همسالان گردد. از طریق شرکت در فعالیت های گروهی در زمان اوقات فراغت می توان مهارت های ایمن سازی را به گونه رسمی آموزش داد. پژوهش های ترینور، دلفابرو و اندرسون، ۲۰۱۰ بروی ۹۴۷ نوجوان نشان می دهد که فعالیت های اوقات فراغت بر سلامت روان، ایجاد نشاط و رشد اجتماعی نوجوانان در دوره بلوغ موثر است و بین سلامت روان شناختی و استفاده صحیح از اوقات فراغت ارتباط مثبت وجود دارد. نتایج تحقیقات ون، آکر و لیز، ۲۰۱۰ در ارتباط با نوجوانان سنین ۱۹-۱۱ سال نشان می دهد که شرکت در فعالیت های مناسب در زمان اوقات فراغت می تواند در انتقال و افزایش دانش در زمینه نقش جنسی، هویت جنسی به گونه مستقیم و غیر مستقیم و تقویت مهارت های اجتماعی موثر واقع شود و از سوی دیگر شرکت در فعالیت های نامتناسب در زمان اوقات فراغت می تواند افزایش دهنده رفتارهای پر خطر جنسی باشد. پژوهش های گریف، ون وسین بک، ورتمن و میوس، ۲۰۱۱ نشان می دهد که بین شیوه فرزند پروری، رابطه والد- فرزند و رشد روانی- جنسی نوجوانان، بیماری های مقاربتی و دانش جنسی نوجوانان ارتباط وجود دارد. نتایج تحقیقات پاتاک و همکاران، ۲۰۱۱ نشان دهنده اهمیت ارائه آموزش به والدین، نوجوان و معلمان آن ها در جهت کاهش مشکلات اجتماعی و رفتاری است. نتایج تحقیقات سایدز و دفو، ۲۰۱۳ بر روی نوجوانان نشان داد که شیوه های فرزند پروری، میزان کنترل والدین و رابطه والد- فرزند نقش مهمی در کاهش رفتارهای خطرناک جنسی و افزایش دانش جنسی و انتقال اطلاعات درست ایفا می کند. والدینی که رابطه رضایت بخش با فرزندان خود دارند در افزایش دانش جنسی آن ها موثر هستند و رفتارهای خطرناک و مشکل زا و شیوع بیماری های مقاربتی در آن ها کمتر قابل مشاهده است. نتایج پژوهش تامسون، ۲۰۱۶ نشان داد که آموزش مادران در زمینه

شیوه های فرزند پروری و نحوه آموزش و ارتباط با نوجوان نقش مهمی در سلامت روان نوجوان و کاهش مشکلات رفتاری و اجتماعی آن ها خواهد داشت. نتایج پژوهش میکل، التون، کورنن، رز و کاپریو، ۲۰۱۷ نشان می دهد که فعالیت اوقات فراغت به ویژه فعالیت های ورزشی عامل مهمی در سلامت جسمانی و روانی نوجوانان هستند. این فعالیت ها می توانند پرخاشگری را در نوجوانان کاهش دهند. علاوه بر این فعالیت های اوقات فراغت می تواند پیش بینی کننده سلامت جسمانی و روانی در دوره بزرگسالی باشد. نتایج تحقیقات ستیسی، کادری و سگر، ۲۰۱۷ نشان دهنده این است که در دوره بلوغ سبک های فرزند پروری والدین و کیفیت ارتباط با همسالان نقش مهمی در کاهش مشکلات رفتاری و اجتماعی دارد. بنابراین آموزش والدین در جهت برقراری ارتباط مناسب با نوجوان و درک نیازهای او نقش مهمی در کاهش مشکلات رفتاری و اجتماعی خواهد داشت. علاوه بر این، میزان تحصیلات والدین در میزان دانش و آگاهی نوجوانان موثر خواهد بود. نتایج تحقیقات اچریر، ۲۰۱۷ در ارتباط با آموزش نوجوانان و تقویت مهارت های زندگی و افزایش آمادگی در آن ها در جهت رویارویی با تغییرات دوره بلوغ نشان می دهد که ارائه آموزش باعث بهبود عملکرد نوجوانان در زندگی روزمره و مدرسه و کاهش مشکلات رفتاری و اجتماعی خواهد شد. از سوی دیگر تحصیلات والدین در جهت ایجاد آمادگی و آگاهی در نوجوانان موثر است.

بنابراین با توجه به نقش مهم خانواده در دوره بلوغ، در این پژوهش در قالب یک الگوی ساختاری عوامل خانوادگی موثر بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی، مورد بررسی قرار گرفته است. هدف از پژوهش حاضر، تدوین الگوی ساختاری رابطه بین شرایط اقتصادی، سطح تحصیلات، میزان دانش والدین، دریافت آموزش با میانجی گری شیوه های فرزندپروری، جو عاطفی خانواده، دانش نوجوان و نحوه گذراندن اوقات فراغت در نوجوانان در نظر گرفته شده است و نقش این عوامل در تعامل با یکدیگر به گونه مستقیم و غیر مستقیم بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و افزایش دانش جنسی در دوره بلوغ بررسی شده است و این سوال بررسی خواهد شد که آیا الگوی ساختاری این پژوهش، از تبیین مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی حمایت می کند؟

روش

روش پژوهش حاضر همبستگی و از نوع مدل یابی روابط ساختاری^۹ است. این روش یک تکنیک تحلیل چند متغیری و به بیان دقیق تر بسط مدل خطی کلی^{۱۰} است که به پژوهشگر امکان می دهد مجموعه ای از معادلات رگرسیون را به گونه هم زمان مورد آزمون قرار دهد. در واقع مدل یابی معادله ساختاری یک رویکرد آماری جامع برای آزمون فرضیه ها درباره روابط بین متغیرهای مشاهده شده و مکنون است (هومن، ۱۳۹۷).

«جامعه آماری» شامل تمام دختران و پسران عادی سنین ۱۶-۱۲ سال در شهر یزد بودند. با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ی چند مرحله ای، ۳۰۰ نفر دختر و پسر (۱۵۰ نفر دختر و ۱۵۰ نفر پسر) انتخاب شدند که پس از کنار گذاشتن پرسشنامه های مخدوش ۲۰۰ نفر باقی ماند. برای انتخاب نمونه های مورد نظر، پس از هماهنگی با سازمان

آموزش و پرورش به تعدادی از مدارس دخترانه و پسرانه (شهید جواهریان، حاج یدالله پسران، علی سهیلی و علامه طباطبایی) معرفی شدیم، سپس پس از هماهنگی با مسئولان، از هر کدام از مدارس تعدادی کلاس و از کلاس های مورد نظر، تعدادی دختر و پسر سنین ۱۶-۱۲ سال و مادرانشان انتخاب شدند. معیارهای ورود شامل: کسب رضایت مادران برای شرکت در پژوهش، محدوده سنی ۱۶-۱۲ سال و داشتن سواد خواندن و نوشتن در ارتباط با یکی از والدین بود و ملاک های خروج از نمونه، عدم همکاری و تکمیل ناقص پرسشنامه ها و عدم رضایت مادران را شامل می شد. پس از آشنایی اولیه با نمونه ها و ارائه توضیحات مقدماتی، پرسشنامه های «سبک ها و ابعاد فرزندپروری»، «جو عاطفی»، «پرسشنامه بررسی وضعیت اقتصادی و تحصیلی»، «سیستم بهبود مهارت های اجتماعی» و «سیستم ارزیابی رفتار کودکان» در اختیار مادران قرار گرفت و برای پاسخ گویی والدین به پرسشنامه ها دو هفته به آن ها مهلت داده شد و پرسشنامه «بررسی دانش جنسی» و «نحوه گذراندن اوقات فراغت» توسط نوجوانان تکمیل شد. لازم به ذکر است که «پرسشنامه بررسی آگاهی از تغییرات دوره بلوغ»، به طور مشترک توسط والدین و نوجوانان تکمیل شد.

ابزار

پرسشنامه سبک ها و ابعاد فرزند پروری (PSDQ)^۷

این پرسشنامه دارای ۳۲ سوال است و برای اندازه گیری سه سبک مقتدرانه، مستبدانه و سهل گیرانه و بر پایه نظریه و سبک های فرزندپروری بامریند^۸ تنظیم و تدوین گردیده است. این پرسشنامه علاوه بر سه سبک فرزندپروری دارای هفت بعد ارتباطی است. سبک مقتدرانه دارای ابعاد ارتباطی، خودتنظیمی و خودمختاری است. سبک مستبدانه شامل سه بعد اجبار فیزیکی، خصومت کلامی و بعد غیرتوضیحی-تنبیهی است. سرانجام سبک سهل گیرانه دارای یک بعد یعنی بعد ارتباطی بی توجهی است. این پرسشنامه در یک مقیاس لیکرت در طیف یک تا پنج (هیچ وقت=۱، گاهی=۲، تقریباً نیمی از مواقع=۳، خیلی مواقع=۴، همیشه=۵) نمره گذاری می شود. حداقل نمره در این آزمون ۳۲ و حداکثر نمره ۱۶۰ است. در ارتباط بررسی پایایی این مقیاس، اعتبار درونی برای خرده مقیاس سبک مقتدرانه در والدین ایرانی ۰/۹۰ بوده است و برای خرده مقیاس سبک مستبدانه ۰/۷۸ و خرده مقیاس سبک سهل گیرانه ۰/۷۰ بدست آمد. برای والدین بلژیکی در سبک مستبدانه ۰/۸۹ برای خرده مقیاس سبک مستبدانه ۰/۸۰ و برای سبک سهل گیرانه ۰/۶۵ بود (علیزاده و همکاران، ۲۰۰۷). سازندگان آزمون برای سنجش اعتبار آزمون موردنظر از روش همسانی درونی و آزمون آلفای کرونباخ استفاده کرده اند که آلفای کرونباخ برای سوال های مربوط به بعد مقتدرانه $r=0/86$ ، سبک مستبدانه $r=0/82$ و بعد سهل گیرانه $r=0/64$ بوده است. روایی سازه^۹ آزمون براساس تحلیل عوامل مورد بررسی قرار گرفته است. پژوهشگران براساس تحلیل عاملی توانسته اند سه عامل با هفت بعد ارتباطی ذکر شده در آزمون را مورد شناسایی قرار دهند (رابینسون و همکاران، ۲۰۰۱).

پرسشنامه بررسی جو عاطفی خانواده برن (BFECQ)^{۱۰}

این پرسشنامه در سال (۱۹۶۴) توسط هیل برن^۱ به منظور اندازه گیری میزان مهرورزی در تعاملات والد-فرزند ساختار یافته شد. این پرسشنامه شامل ۱۶ سوال است و ۸ متغیر فرعی، محبت، نوازش، تایید کردن، تجربه های مشترک، هدیه دادن، تشویق کردن، اعتماد و احساس امنیت را بررسی می کند. هر دو سؤال یکی از خرده مؤلفه های جو عاطفی را اندازه گیری می کنند. از طریق سؤالات زوج رابطه پدر - فرزندی و از طریق سؤالات فرد رابطه مادر - فرزندی اندازه گیری می شود. نمره گذاری آزمون از ۱ (خیلی کم) تا ۵ (خیلی زیاد) می باشد. نمرات بالاتر از متوسط نشان دهنده وجود جو عاطفی مناسب بین اعضای خانواده و نمرات پایین تر از متوسط حاکی از جو عاطفی ضعیف در بین افراد خانواده است. ضریب پایایی آزمون از طریق آلفای کرونباخ و بازآزمایی به ترتیب برابر با ۰/۸۷ و ۰/۸۳ بود (رشیدی نژاد، تبریزی و شفیع آبادی، ۱۳۹۱). در ارتباط با بررسی پایایی این پرسشنامه ضریب آلفای کرونباخ بدست آمده توسط موسوی شوشتری (۱۳۸۱) برابر با ۹۳/۲ بود (قدسی، صریحی و آقا یوسفی، ۱۳۹۳).

پرسشنامه بررسی آگاهی از تغییرات دوره بلوغ

این پرسشنامه در سال (۲۰۰۱) توسط کمپین والدین کانادا^۲ تهیه شده که شامل ۳۲ سوال است که میزان آگاهی والدین و نوجوانان و دریافت آموزش را در زمینه تغییرات جسمانی و روانی دوره بلوغ در دختران و پسران بررسی می کند. این پرسشنامه می تواند هم توسط والدین و هم نوجوانان برای بررسی میزان آگاهی و دانش آن ها در مورد تغییرات روانی و جسمانی دوره بلوغ و میزان دریافت آموزش استفاده شود. در این پرسشنامه پاسخ دهندگان باید در مقابل هر عبارت یکی از گزینه های دختر، پسر و هر دو را انتخاب کنند. در صورت ارائه پاسخ صحیح یک نمره و در صورت ارائه پاسخ نادرست نمره صفر تعلق خواهد گرفت. پایایی این پرسشنامه توسط کمپین والدین کانادا، ۲۰۰۱ از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن برابر با ۰/۹۵ گزارش شده است و در پژوهش حاضر ضریب همبستگی اسپیرمن در آزمون- بازآزمون برابر با ۰/۸۱ و ضریب کودر ریچاردسون برابر با ۰/۸۳ بود.

پرسشنامه بررسی وضعیت اقتصادی و تحصیلی

برای بررسی وضعیت اقتصادی و تحصیلی از پرسشنامه ی که توسط گرامرودی و مرادی، ۱۳۸۹ تنظیم شده است، استفاده شد. این پرسشنامه شامل ارزیابی سطح تحصیلات و شغل سرپرست و همسر سرپرست خانوار، هزینه ها و درآمد خانوار، مسکن، تسهیلات و اوقات فراغت است. نمره گذاری هر آیت بر اساس نمراتی است که در پرسشنامه لحاظ شده است. هر چه سطح نمرات فرد بالاتر باشد، شخص از وضعیت تحصیلی و اقتصادی بالاتری برخوردار است. بر اساس تحقیقات انجام شده میزان آلفای کرونباخ برای سطح تحصیلات، شغل سرپرست و همسر سرپرست خانوار (۰/۵۲)، هزینه ها و درآمد خانوار (۰/۵۷)، مسکن (۰/۵۶) و تسهیلات و اوقات فراغت (۰/۴۳) است (گرامرودی و مرادی، ۱۳۸۹).

پرسشنامه بررسی اوقات فراغت نوجوان^۳

برای گرد آوری داده ها از پرسشنامه «فعالیت های خارج از مدرسه: فعالیت های اوقات فراغت نوجوان»^۴ استفاده شد. این پرسشنامه توسط فاوکت در سال ۲۰۰۷ تنظیم شده است و با هدف بررسی فعالیت های اوقات فراغت، تنظیم شده است. ابتدا این پرسشنامه ترجمه شد و سپس روایی و پایایی آن مورد بررسی قرار گرفت. روایی علمی پرسشنامه با استفاده از روش روایی محتوا سنجیده شد. در مورد تعیین روایی محتوا، اعتقاد بر این است که که نظر خواهی از افراد صاحب نظر موجود در زمینه پژوهش مورد نظر، روش مناسبی برای تعیین روایی علمی ابزار گردآوری داده هاست. روایی محتوای پرسشنامه توسط چند تن از متخصصین بررسی و ضریب توافق برابر ۰/۹۲ بود. پرسشنامه شامل ۱۳ بخش است که در هر بخش پایایی آن به گونه جداگانه بررسی شده است.

قسمت اول: جمع آوری اطلاعات دموگرافیک، قسمت دوم: شامل بررسی فعالیت های اوقات فراغت پاسخ دهنده (فعالیت های هر هفته، فعالیت های مربوط به باشگاه ها) و تعداد سال های درگیر در فعالیت ها و میزان دریافت حمایت از والدین، قسمت سوم: انگیزه شخصی نوجوان، نظارت و حمایت والدین برای مشارکت در انواع مختلف فعالیت های سازمان یافته را بررسی می کند، ضریب آلفای کرونباخ برای هر کدام از زیر مجموعه ها بین ۶۹ تا ۷۲ درصد متغیر بوده است. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۵ تا ۰/۷۸ محاسبه شد. قسمت چهارم: این بخش شامل ۱۱ سوال است و دلایل نوجوان برای متوقف کردن شرکت در فعالیت های ساختار یافته خارج از مدرسه و بررسی مشارکت در فعالیت های اوقات فراغت خانواده در قالب گزینه های بله و خیر بررسی می کند. آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۲ و در پژوهش حاضر برابر با ۰/۷۵ بود. بخش پنجم و یازدهم: که دلبستگی به والدین و همسالان است. این پرسشنامه یک مقیاس خود گزارشی است که در یک مقیاس لیکرت (هرگز، بندرت، برخی اوقات، اغلب و همیشه) در قالب ۱۲ آیتم در بخش والدین و ۱۲ آیتم در بخش همسالان تنظیم شده است که به ترتیب از ۰ تا ۴ نمره گذاری می شود. آلفای کرونباخ در این مقیاس برابر با ۰/۹۱ برای زیر مقیاس اعتماد، ۰/۸۷ برای ارتباط و ۰/۷۲ برای بیگانگی محاسبه شده است. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۹ برای زیر مقیاس اعتماد، ۰/۸۱ برای ارتباط و ۰/۷۶ برای بیگانگی محاسبه شده است. بخش ششم: شامل حساسیت به فشار همسالان است که اظهارات در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه ی (هرگز، به ندرت، گاهی اوقات، اغلب اوقات و همیشه) بررسی می شود که به ترتیب از ۰ تا ۴ نمره گذاری می شود. آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۵ و در پژوهش حاضر برابر با ۰/۷۴ بود. بخش هفتم و هشتم: این بخش شامل ارزیابی پذیرش اجتماعی در فعالیت های نوجوان است. نوجوان عبارتی که بیشتر در مورد او مصداق دارد بر اساس عبارت های چون در مورد من مصداق دارد تا تقریباً مصداق دارد مرتب می کند و هر آیتم در یک مقیاس ۱ تا ۴ نمره گذاری می شود. نمره یک نشان دهنده موقعیت پایین و نمره ۴ نشان دهنده موقعیت بالا است. آلفای کرونباخ ۰/۷۸ تا ۰/۹۰ گزارش شده است. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ ۰/۸۵ محاسبه شد. قسمت نهم: شامل مقیاس رضایت از زندگی است که فرد در یک مقیاس لیکرت هفت درجه ی (۱= به شدت مخالف و ۷= کاملاً موافقم) به سوالات پاسخ می دهد. آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۷ بود. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۹ محاسبه شد. قسمت دهم: پاسخ دهندگان در یک مقیاس لیکرت ۶ درجه ی (هرگز،

بیش از ۱ سال، کمتر از یک ماه، ماهانه، هفتگی و روزانه) و در قالب ۲۰ مورد، مشارکت خود را در طیف وسیعی از رفتارهای خطرناک شامل مصرف مواد مخدر، خرابی، سرقت و درگیری ارائه می کنند. نتایج حاصل از ضریب همبستگی در آزمون- بازآزمون برابر با ۰/۸۰ و در پژوهش حاضر برابر با ۰/۸۵ بود. بخش دوازدهم: بخش اول در این قسمت سبک تربیتی والدین و حمایت آن ها از تلاش های مدرسه را ارزیابی می کند. بخش دوم شامل آیتم های در مورد نظارت والدین است. این قسمت شامل ۲۳ سوال با گزینه های درست و نادرست است. آلفای کرونباخ برای بخش اول برابر ۰/۷۲ و برای بخش دوم برابر ۰/۷۶ بود. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برای بخش اول برابر ۰/۷۶ و برای بخش دوم برابر ۰/۸۱ بود. بخش سیزدهم: شامل یک جدول زمانی است که پاسخ دهنده باید اشاره کند طی هفته گذشته چگونه زمان خود را سپری کرده است. نتایج حاصل از ضریب همبستگی در آزمون- بازآزمون برابر با ۰/۸۵ و در پژوهش حاضر برابر با ۰/۹۳ بود.

پرسشنامه بررسی دانش جنسی (SKQ)^۱

این پرسشنامه محقق ساخته بر اساس مطالعات انجام شده به طور جداگانه برای دختران و پسران سنین ۱۲-۱۶ سال تهیه شده است. پرسشنامه شامل ۳۹ سوال است که در دو فرم جداگانه برای دختران و پسران تهیه شده و ۵ خرده مقیاس دانش فیزیولوژی، مسائل جنسی، فیزیولوژی بارداری، بیماری های مقاربتی و هویت جنسی را شامل می شود. آیتم های پرسشنامه متناسب با فرهنگ تدوین شده است. پاسخگویی به سوالات این آزمون در قالب سه گزینه درست، نادرست و نمی دانم است و به هر جواب درست ۱ نمره تعلق خواهد گرفت. نمره بیشتر نشان دهنده دانش بالاتر است. ابتدا با بررسی مقدماتی، مرور تحقیقات مختلف و مطالعه پرسشنامه های موجود در زمینه دانش جنسی، سوالات پرسشنامه تنظیم شد. سپس از ۱۰ نفر از متخصصان و روان شناسان که با استفاده از نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند، تقاضا شد که در مطالعه روایی محتوایی پرسشنامه حضور داشته باشند. در این پژوهش برای تعیین روایی محتوی، روش لاوشه مورد استفاده قرار گرفت. با توجه به این که تعداد متخصصان ده نفر بودند و حداقل روایی با این تعداد برابر ۰/۶۲ است با توجه به نتایج بدست آمده (۰/۶۲ > ۱ و ۰/۸ > ۰/۶۲) می توان گفت که اعتبار محتوی پرسشنامه پذیرفته شده است. برای بررسی روایی ظاهری از ۵ نفر از متخصصان در حوزه کار با نوجوانان خواسته شد تا در ارتباط با واضح و قابل فهم بودن پرسشنامه نظر بدهند. سپس نظر متخصصان در ارتباط با شکل کلی و قابل فهم بودن پرسشنامه استخراج گردید و پرسشنامه نهایی تنظیم شد. برای تعیین روایی پرسشنامه از روش های تعیین ضریب همبستگی خرده مقیاس ها با نمره کل و تحلیل عاملی استفاده شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها در ارتباط با ضریب همبستگی خرده مقیاس ها با نمره کل در زمینه دانش فیزیولوژی (۰/۵۱)، مسائل جنسی (۰/۸۶)، فیزیولوژی بارداری (۰/۷۲)، بیماری های مقاربتی (۰/۵۵) و هویت جنسی (۰/۵۵) بود که در سطح $p < 0.01$ معنادار است. به منظور بررسی پایایی پرسشنامه از روش آزمون - بازآزمون استفاده شد که ضریب همبستگی اسپیرمن برابر با ۰/۹۲ بود. ضریب کو در ریچاردسون که نشان دهنده همسانی درونی پرسشنامه است در ارتباط با نمره کل برابر با ۰/۸۱ بود.

سیستم ارزیابی رفتار کودکان (BASC-3) ویرایش سوم)؛ فرم والدین (PRs-A)

این سیستم چند بعدی توسط رینولد و کمفیس، ۲۰۱۵ برای ارزیابی رفتارها، مهارت های انطباقی، مشکلات رفتاری قابل مشاهده و خود ادراکی کودکان و بزرگسالان در گروه های سنی ۲ تا ۲۱ سال و در سطح پیش دبستانی تا دبیرستان تدوین شده است و دارای ده فرم است که در قالب پرسشنامه های جداگانه می تواند توسط کودک یا نوجوان، والدین و مربیان تکمیل شود. در پژوهش حاضر از پرسشنامه مرتبط با گروه سنی ۱۲-۲۱ سال (فرم والدین) استفاده شد که به وسیله آن ها مشکلات رفتاری و انطباقی در موقعیت خانه و مدرسه ارزیابی می شود. فرم والدین شامل ۱۷۳ سوال است که پاسخ دهندگان باید در قالب عبارت های: هرگز، گاهی اوقات، اغلب و تقریباً همیشه به سوالات پاسخ دهند که در برخی سوالات به ترتیب به صورت ۰، ۱، ۲، ۳ نمره گذاری می شود و در برخی دیگر از سوالات، نمره گذاری حالت معکوس خواهد داشت. این پرسشنامه شامل چند مقیاس و شاخص است. از جمله، مقیاس بالینی (پرخاشگری، اضطراب، مشکلات توجه، رفتارهای عجیب و غریب، مشکلات سلوک، افسردگی، بیش فعالی، مشکلات یادگیری، جسمانی کردن، و گوشه گیری)، که نمرات بالاتر نشان دهنده مشکلات بیشتر است، مقیاس انطباقی (فعالیت های روزانه زندگی، سازگاری، ارتباط عملکردی، رهبری، مهارت های اجتماعی و تحصیلی) که نمرات کمتر نشان دهنده مشکلات بیشتر است، مقیاس محتوای (کنترل خشم، قلدری، اختلالات رشد اجتماعی، خود کنترلی عاطفی، عملکرد اجرایی، تهییج پذیری منفی و انعطاف پذیری)، مقیاس ترکیب شده: (مشکلات برون گرایی: بیش فعالی، پرخاشگری و مشکلات سلوک. مشکلات درون گرایی: اضطراب، افسردگی و جسمانی کردن. مهارت های انطباقی: سازگاری، مهارت های اجتماعی، ارتباط عملکردی، رهبری و فعالیت های روزانه زندگی) و شاخص ها شامل: شاخص مشکلات رفتاری (بیش فعالی، پرخاشگری، افسردگی، مشکلات توجه، رفتارهای عجیب و غریب، اضطراب و گوشه گیری)، شاخص احتمال ADHD، شاخص احتمال اختلالات عاطفی- رفتاری، شاخص نقص کارکردی، شاخص حل مسئله، شاخص کنترل توجه، شاخص کنترل رفتاری، شاخص کنترل عاطفی و نمای کلی عملکرد اجرایی است که برای تشخیص و طبقه بندی مشکلات عاطفی و رفتاری تنظیم شده است. بر اساس تحقیقات انجام شده در ارتباط با بررسی پایایی پرسشنامه ضریب آلفای کرونباخ برای هر کدام از خرده مقیاس ها بالاتر از ۰/۸۰ و برای مقیاس ترکیب شده بالاتر از ۰/۹۰ گزارش شده است. ضریب همبستگی از طریق روش آزمون-باز آزمون در مقیاس بالینی ۰/۹۱، مقیاس انطباقی ۰/۸۷، مقیاس محتوای ۰/۹۲، مقیاس ترکیب شده ۰/۹۳ و مشکلات رفتاری ۰/۹۳ محاسبه شده است (رینولد و کمفیس، ۲۰۱۵). در پژوهش حاضر برای تعیین روایی پرسشنامه از روش های تعیین ضریب همبستگی خرده مقیاس ها با نمره کل و تحلیل عاملی استفاده شد. نتایج نشان داد که کلیه ضرایب همبستگی هر کدام از خرده مقیاس ها با نمره کل در سطح $p < 0.01$ معنادار است. به منظور تحلیل عاملی پرسشنامه ابتدا شاخص KMO که گویایی کفایت نمونه گیری است، بررسی شد. این شاخص برابر با ۰/۸۵ محاسبه شد. همچنین آزمون

بارتلت برابر با ۱۵۲۱/۶۶ بدست آمد که در سطح ۰/۰۰۰۱ معنی دار بود و حکایت از معنی داری ماتریس همبستگی داده ها داشت. برای بررسی پایایی، این پرسشنامه بروی تعدادی از دختران و پسران سنین ۲۱-۱۲ سال اجرا شد که ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس بالینی ۰/۸۲، مقیاس انطباقی ۰/۸۷، مقیاس محتوای ۰/۸۰ و برای هر کدام از مقیاس های ترکیب شده ۰/۸۲ و بالاتر از آن محاسبه شد. ضریب همبستگی پیروسون از طریق روش آزمون-بازآزمون در دوبار اجرا در شاخص مشکلات رفتاری در فرم والدین برابر با ۰/۸۵ و در فرم معلمان برابر با ۰/۸۷ بود. ضریب همبستگی پیروسون از طریق روش آزمون-بازآزمون در دو بار اجرا برابر با ۰/۹۴ برای مقیاس بالینی، ۰/۹۰ مقیاس انطباقی، ۰/۸۸ مقیاس محتوای و ۰/۸۶ در مقیاس ترکیب شده بود.

پرسشنامه سیستم بهبود مهارت های اجتماعی (SSIS): فرم والدین

این پرسشنامه توسط گرشام و الیوت (۲۰۰۸) تهیه شده است و شامل ۷۹ سوال است که پاسخ ها با چهار گزینه هرگز، بندرت، اغلب و همیشه مشخص می شود که به ترتیب به شکل ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ نمره گذاری می گردد. این پرسشنامه شامل دو بخش مهارت های اجتماعی و مشکلات رفتاری است. هر کدام از این مقیاس ها از تعدادی خرده مقیاس تشکیل شده اند. مقیاس مهارت های اجتماعی شامل ۷ خرده مقیاس (ارتباط، همکاری، آبراز وجود، مسئولیت پذیری، همدردی، تعهد و خود-کنترلی)، مقیاس مشکلات رفتاری شامل ۴ خرده مقیاس (برون ریزی، قلدری، نقص توجه/بیش فعالی و درون ریزی) است که هر کدام از آن ها توسط تعدادی از سوالات ارزیابی می شوند. این پرسشنامه برای گروه سنی ۳ تا ۱۸ سال قابل کاربرد است و توسط والدین تکمیل می شود.

در پژوهش حاضر، این پرسشنامه بر روی گروهی از نوجوانان هنجاریابی شده و نتایج نشان می دهد که پرسشنامه از پایایی مناسب برخوردار است. نتایج نشان می دهد که توانایی و قدرت SSRS (گرشام و الیوت، ۱۹۹۰) در SSIS نیز حفظ شده است و در جهت بررسی اعتبار این پرسشنامه ویژگی های روان سنجی محاسبه شده است (کروس بای، ۲۰۱۱، گرشام، الیوت، ونس و کوک، ۲۰۱۱). با هدف بررسی اعتباریابی پرسشنامه ۲۰۰ نفر با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ی چند مرحله ی و از طریق مدارس به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. در جهت تعیین روایی پرسشنامه از روش محاسبه ضریب همبستگی خرده آزمون ها با نمره کل استفاده شد. نتایج نشان داد که کلیه ضرایب همبستگی هر کدام از خرده مقیاس ها با نمره کل در سطح $p < 0.01$ معنادار است. به منظور بررسی پایایی پرسشنامه از روش آزمون - بازآزمون استفاده شد که در ارتباط با نمره کل مهارت های اجتماعی برابر با ۰/۹۶۴ بود. ضرایب آلفای کرونباخ محاسبه شده در ارتباط با کل مقیاس سیستم بهبود مهارت های اجتماعی و مولفه های آن به طور جداگانه، نشان دهنده همسانی درونی پرسشنامه است. ضریب آلفای کرونباخ برای نمره کل برابر با ۰/۸۷ بود.

در جهت تجزیه و تحلیل داده ها در بخش توصیفی از فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار استفاده گردید و برای بررسی الگو ساختاری پژوهش از نرم افزار ایموس استفاده شد.

یافته ها

با توجه به نتایج بدست آمده، از نظر سطح تحصیلات بیشترین فراوانی و درصد مربوط به سطح دیپلم (۰/۳۸) و از نظر وضعیت اقتصادی بیشترین فراوانی و درصد مربوط به سطح متوسط (۶۱/۵) بود. میانگین نمرات والدین در زمینه ابعاد سبک های فرزند پروری در بعد پیوند برابر (دختران = ۱۱/۶۴، پسران = ۱۲/۴۰)، بعد تنظیمی (دختران = ۱۳/۲۴، پسران = ۱۲/۶۷)، بعد استقلال (دختران = ۱۱/۱۲، پسران = ۱۲/۲۵)، بعد اجبار بدنی (دختران = ۱۰/۳۰، پسران = ۱۳/۰۷)، خشونت کلامی (دختران = ۹/۹۸، پسران = ۱۲/۹۳)، غیر استدلالی (دختران = ۱۱/۷۶، پسران = ۱۲/۵۶)، سهل گیرانه (دختران = ۸/۷۲، پسران = ۸/۳۸)، رابطه مادر- فرزند (دختران = ۱۳/۷۹، پسران = ۱۳/۷۳)، رابطه پدر- فرزند (دختران = ۱۳/۳۴، پسران = ۱۲/۸۷) بود. همچنین میانگین میزان دانش مادران برابر (دختران = ۱۵/۴۵، پسران = ۱۶/۴۸)، میزان دانش نوجوان (دختران = ۱۵/۲۷، پسران = ۱۵/۲۰) و برنامه ریزی اوقات برای فراغت (دختران = ۳۹/۰۰، پسران = ۳۷/۴۰) بدست آمد.

در ارتباط با نحوه گذران اوقات فراغت، ۵۵/۰ درصد از دختران و ۳۴/۰ پسران بیشتر اوقات فراغت خود را صرف فعالیت های فردی خلاقانه سازمان یافته از جمله موسیقی گزارش کرده اند. ۲۴/۰ دختران و ۳۵/۰ پسران در فعالیت سازمان یافته و گروهی ورزشی مثل فوتبال، بسکتبال و... شرکت داشته اند. ۳۵/۰ دختران و ۳۲/۰ پسران در فعالیت های بدنی سازمان نیافته (مثل: پیاده روی، اسکیت و...) اوقات فراغت خود را سپری می کردند. ۵۳/۰ دختران و ۵۴/۰ درصد پسران در فعالیت های اجتماعی سازمان نیافته (مثل: جشن ها، مهمانی سینما، خرید، گردش، حرف زدن با تلفن و...) شرکت داشته اند. ۱۹/۰ پسران و ۵۶/۰ درصد دختران در فعالیت های فردی خلاقانه سازمان نیافته (مثل: عکاسی، نقاشی، مطالعه و...) شرکت داشته اند. ۲۵/۰ دختران و ۵۲/۰ پسران در فعالیت های اجتماعی سازمان یافته (مثل: گروه های مذهبی، گروه همسالان، و...) مشارکت داشتند. ۳۹/۰ دختران و ۴۷/۰ پسران در ورزش های فردی سازمان یافته (مثل: ایروبیک، شنا، ژیمناستیک، دوچرخه سواری و...) شرکت می کردند. ۴۹/۰ درصد دختران و ۲۹/۰ پسران در اوقات فراغت به فعالیت های منفعل فردی (مثل: تماشای تلویزیون، اینترنت، گوش دادن به موسیقی و...) تمایل داشتند.

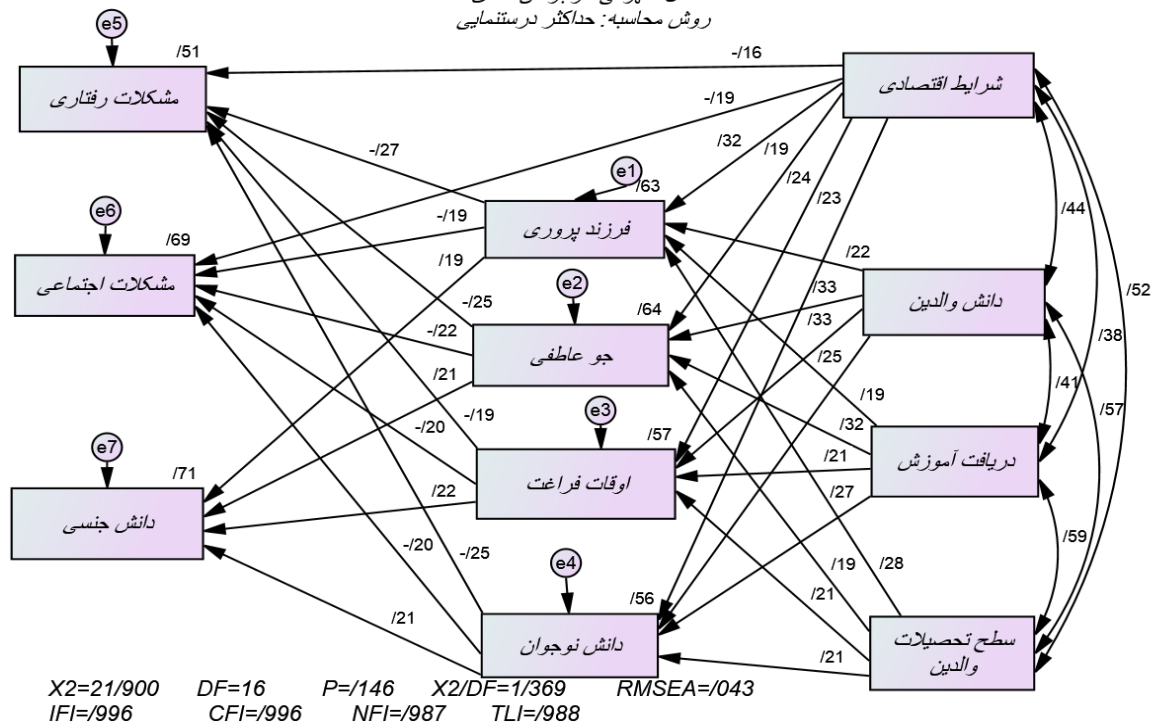
برای بررسی سوال پژوهش و آزمون الگوی ساختاری، از روش تحلیل مسیر استفاده شد. با توجه به این که مبنای تجزیه و تحلیل الگوهای علی، ماتریس همبستگی است لذا در جدول ۱ ضریب همبستگی بین متغیرهای موجود در مدل برای نوجوانان ارائه شده است.

جدول ۱. ضرایب همبستگی بین متغیرها در نوجوانان

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱. شرایط اقتصادی	۱										
۲. دانش والدین	۰/۵۸**	۱									
۳. دریافت آموزش	۰/۳۷**	۰/۴۰**	۱								
۴. تحصیلات والدین	۰/۴۴**	۰/۴۹**	۰/۳۸**	۱							
۵. سبک فرزند پروری	۰/۴۸**	۰/۵۵**	۰/۳۷**	۰/۵۹**	۱						
۶. جو عاطفی	۰/۵۷**	۰/۶۴**	۰/۴۵**	۰/۴۱**	۰/۵۵**	۱					
۷. اوقات فراغت	۰/۶۵**	۰/۶۱**	۰/۳۸**	۰/۴۴**	۰/۴۸**	۰/۷۴**	۱				
۸. دانش نوجوان	۰/۵۶**	۰/۵۹**	۰/۵۲**	۰/۶۰**	۰/۶۷**	۰/۶۰**	۰/۵۱**	۱			
۹. مشکلات رفتاری	-۰/۵۷**	-۰/۵۹**	-۰/۴۶**	-۰/۵۲**	-۰/۵۹**	-۰/۶۱**	-۰/۶۰**	-۰/۶۱**	۱		
۱۰. مشکلات اجتماعی	-۰/۵۴**	-۰/۵۲**	-۰/۲۸**	-۰/۳۶**	-۰/۶۶**	-۰/۶۴**	-۰/۶۳**	-۰/۶۲**	-۰/۴۷**	۱	
۱۱. دانش جنسی نوجوان	۰/۳۷**	۰/۵۷**	۰/۴۲**	۰/۵۰**	۰/۵۵**	۰/۶۳**	۰/۴۰**	۰/۵۳**	-۰/۴۴**	-۰/۴۸**	۱

نتایج جدول ۱ نشان می دهد که تمام متغیرهای پژوهش دارای همبستگی معنی دار با یکدیگر هستند ($P \leq 0/01$). این امر حکایت از انتخاب مناسب متغیرها در این پژوهش بر اساس پیشینه پژوهش و مطالعات انجام شده در گذشته دارد. در شکل ۱ الگوی ساختاری پژوهش در نوجوانان در حالت تخمین استاندارد ارائه شده است. همان گونه که در این الگوی ساختاری مشاهده می شود متغیرهای شرایط اقتصادی، دانش والدین، دریافت آموزش و سطح تحصیلات والدین به عنوان متغیر برون زاد، متغیرهای فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوانان به عنوان متغیرهای میانجی و متغیرهای مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی به عنوان متغیرهای درون زاد در نظر گرفته شده است.

مدل مفهومی نوجوانان عادی
روش محاسبه: حداکثر درستیابی

شکل ۱. آزمون الگوی ساختاری پژوهش در گروه نوجوانان در حالت تخمین استاندارد

در پژوهش حاضر جهت بررسی برازندگی الگوی معادلات ساختاری از شاخص‌های مجذور خی (Chi-Square)، سطح معناداری مجذور خی (P-value)، شاخص جذر برآورد خطای تقریبی (RMSEA)، خی دو به هنجار (X^2/DF)، شاخص برازش هنجار شده (NFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI)، شاخص برازش تطبیقی (CFI)، و شاخص تاکر - لویر (TLI)، استفاده گردید. نتایج بررسی برازش مدل پژوهش در بین گروه نوجوانان در جدول ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. شاخص‌های نیکویی برازش کلی مدل پژوهش در بین نوجوانان

نتیجه	مقدار	دامنه مورد قبول	شاخص برازش
-	۲۱/۹۰۰	-	مجذور خی (X^2)
-	۱۶	-	درجه آزادی (df)
برازش مناسب	۱/۳۶۹	بین ۱ تا ۳	خی دو به هنجار برابر (X^2/df)
برازش مناسب	۰/۰۴۳	کمتر از ۰/۰۸	جذر برآورد خطای تقریبی (RMSEA)
برازش مناسب	۰/۱۴۶	بیشتر از ۰/۰۵	سطح معناداری (p-value)
برازش مناسب	۰/۹۸۷	بیشتر از ۰/۹۰	شاخص برازش هنجار شده (NFI)
برازش مناسب	۰/۹۹۶	بیشتر از ۰/۹۰	شاخص برازش تطبیقی (CFI)
برازش مناسب	۰/۹۹۶	بیشتر از ۰/۹۰	شاخص برازندگی فزاینده (IFI)
برازش مناسب	۰/۹۸۸	بیشتر از ۰/۹۰	شاخص تاکر - لویر (TLI)

همان طور که در جدول ۲ مشاهده می شود، نتایج نکوئی برازش مدل نشان داد که p -value، RMSEA، X^2/df ، NFI، IFI، CFI، و TLI به ترتیب ۱/۳۶۹، ۰/۰۴۳، ۰/۱۴۶، ۰/۹۸۷، ۰/۹۹۶، ۰/۹۹۶ و ۰/۹۸۸ می باشد. شاخص های IFI، NFI، CFI، TLI دارای دامنه صفر تا یک هستند، هرچه اندازه آن ها به یک نزدیک تر شود بر برازندگی مطلوب تر الگو دلالت دارند. همچنین زمانی که سطح معناداری (p -value) بزرگتر از ۰/۰۵، خطای تقریبی (RMSEA) کوچک تر از ۰/۰۸، و X^2/df نیز کوچک تر از ۳ باشد، دلالت بر برازش مطلوب مدل دارد. بر اساس این نتایج می توان نتیجه گرفت که مدل پژوهش در بین نوجوانان از برازش مطلوب برخوردار می باشد و ساختار کلی روابط مورد آزمون در مدل از طریق داده های به دست آمده تایید می شود. نتایج نشان دهنده (شکل ۱) اثر مستقیم متغیرهای شرایط اقتصادی، سطح تحصیلات، دانش والدین و دریافت آموزش بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان بود ($t \geq 1/96$)، $P \leq 0/05$. در ادامه به بررسی اثرات غیر مستقیم متغیرهای نامبرده پرداخته شده است. در جدول ۳ نتایج حاصل از بررسی اثرات شرایط اقتصادی با میانجیگری سبک های فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان ارائه شده است.

جدول ۳. اثرات غیر مستقیم متغیر شرایط اقتصادی با میانجیگری سبک های فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان

نتیجه	سطح معناداری	نسبت بحرانی (آماره t)	ضریب مسیر	مسیر
تائید	۰/۰۰۱	-۳/۳۳۱	-۰/۰۹	شرایط اقتصادی بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۱۰	-۲/۵۶۷	-۰/۰۵	شرایط اقتصادی بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۱۳	-۲/۴۵۷	-۰/۰۵	شرایط اقتصادی بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۰۶	-۲/۷۳۷	-۰/۰۶	شرایط اقتصادی بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی دانش نوجوان
تائید	۰/۰۰۴	-۲/۸۱۱	-۰/۰۶	شرایط اقتصادی بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۱۳	-۲/۴۸۲	-۰/۰۴	شرایط اقتصادی بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۱۳	-۲/۴۸۰	-۰/۰۵	شرایط اقتصادی بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۱۴	-۲/۴۳۳	-۰/۰۵	شرایط اقتصادی بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی دانش نوجوان
تائید	۰/۰۰۲	۳/۰۳۱	۰/۰۶	شرایط اقتصادی بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۰۷	۲/۶۷۶	۰/۰۴	شرایط اقتصادی بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۱۲	۲/۵۰۴	۰/۰۵	شرایط اقتصادی بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۰۴	۲/۸۳۳	۰/۰۵	شرایط اقتصادی بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی دانش نوجوان

یافته های جدول ۳ نشان می دهد که ضریب اثر غیر مستقیم شرایط اقتصادی خانواده با نقش میانجی شیوه فرزند پروری، جو عاطفی خانواده، نحوه گذراندن اوقات فراغت نوجوان و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی

نوجوانان معنادار می باشد ($P \leq 0/05, t \geq 1/96$). در جدول ۴ نتایج حاصل از بررسی سطح تحصیلات با میانجیگری سبک های فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان ارائه شده است.

جدول ۴. اثرات غیر مستقیم سطح تحصیلات با میانجیگری سبک های فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان

نتیجه	سطح معناداری	نسبت بحرانی (آماره t)	ضریب مسیر	مسیر
تائید	۰/۰۰۳	-۲/۹۴۰	-۰/۰۸	سطح تحصیلات والدین بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۲۱	-۲/۲۹۲	-۰/۰۵	سطح تحصیلات والدین بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۳۱	-۲/۱۵۳	-۰/۰۴	سطح تحصیلات والدین بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۱۹	-۳/۳۴۱	-۰/۰۵	سطح تحصیلات والدین بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی دانش نوجوان
تائید	۰/۰۱۰	-۲/۵۶۴	-۰/۰۵	سطح تحصیلات والدین بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۲۵	-۲/۲۳۱	-۰/۰۴	سطح تحصیلات والدین بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۳۰	-۲/۱۶۷	-۰/۰۴	سطح تحصیلات والدین بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۳۲	-۲/۱۴۲	-۰/۰۴	سطح تحصیلات والدین بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی دانش نوجوان
تائید	۰/۰۰۶	-۲/۷۲۸	۰/۰۵	سطح تحصیلات والدین بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۱۷	۲/۳۶۹	۰/۰۴	سطح تحصیلات والدین بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۲۸	۲/۱۸۴	۰/۰۵	سطح تحصیلات والدین بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۱۶	۲/۴۰۰	۰/۰۴	سطح تحصیلات والدین بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی دانش نوجوان

یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که ضریب اثر غیرمستقیم سطح تحصیلات والدین با نقش میانجی شیوه فرزند پروری، جو عاطفی خانواده، نحوه گذراندن اوقات فراغت نوجوان و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان معنادار می باشد ($P \leq 0/05, t \geq 1/96$). در جدول ۵ نتایج حاصل از بررسی دریافت آموزش با میانجیگری سبک های فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان ارائه شده است.

جدول ۵. اثرات غیر مستقیم دریافت آموزش با میانجیگری سبک های فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان

نتیجه	سطح معناداری	نسبت بحرانی (آماره t)	ضریب مسیر	مسیر
تائید	۰/۰۰۸	-۲/۶۳۶	-۰/۰۵	دریافت آموزش بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۰۲	-۳/۰۴۱	-۰/۰۸	دریافت آموزش بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی جو عاطفی خانواده

تائید	۰/۰۲۰	-۲/۳۱۳	-۰/۰۴	دریافت آموزش بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۰۴	-۲/۲۸۳	-۰/۰۷	دریافت آموزش بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی دانش نوجوان
تائید	۰/۰۱۸	-۲/۳۵۹	-۰/۰۴	دریافت آموزش بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۰۳	-۲/۹۰۳	-۰/۰۷	دریافت آموزش بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۱۹	-۲/۳۳۲	-۰/۰۴	دریافت آموزش بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۱۱	-۲/۵۲۰	-۰/۰۵	دریافت آموزش بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی دانش نوجوان
تائید	۰/۰۱۳	۲/۴۸۰	۰/۰۴	دریافت آموزش بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۰۱	۳/۲۲۶	۰/۰۷	دریافت آموزش بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۱۸	۲/۳۵۲	۰/۰۵	دریافت آموزش بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۰۲	۲/۹۷۴	۰/۰۶	دریافت آموزش بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی دانش نوجوان

یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که ضریب اثر غیرمستقیم دریافت آموزش با نقش میانجی شیوه فرزند پروری، جو عاطفی خانواده، نحوه گذراندن اوقات فراغت نوجوان و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان معنادار می‌باشد ($P \leq 0.05, t \geq 1.96$). در جدول ۶ نتایج حاصل از بررسی دانش والدین با میانجیگری سبک های فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان ارائه شده است.

جدول ۶. اثرات غیر مستقیم متغیر دانش والدین با میانجیگری سبک های فرزند پروری و جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان

نتیجه	سطح معناداری	نسبت بحرانی (آماره t)	ضریب مسیر	مسیر
تائید	۰/۰۰۴	-۲/۸۵۵	-۰/۰۶	دانش والدین بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۰۲	-۳/۰۷۱	-۰/۰۸	دانش والدین بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۰۷	-۲/۶۶۴	-۰/۰۶	دانش والدین بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۰۵	-۲/۷۹۰	-۰/۰۷	دانش والدین بر مشکلات رفتاری با نقش میانجی دانش نوجوان
تائید	۰/۰۱۲	-۲/۵۰۷	-۰/۰۴	دانش والدین بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰/۰۰۳	-۲/۹۲۹	-۰/۰۷	دانش والدین بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۰۷	-۲/۶۹۲	-۰/۰۷	دانش والدین بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۱۳	-۲/۴۷۰	-۰/۰۵	دانش والدین بر مشکلات اجتماعی با نقش میانجی دانش نوجوان
تائید	۰/۰۰۷	۲/۶۶۰	۰/۰۴	دانش والدین بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی شیوه فرزند پروری
تائید	۰۰۱	۳/۲۶۲	۰/۰۷	دانش والدین بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی جو عاطفی خانواده
تائید	۰/۰۰۶	۲/۷۲۳	۰/۰۷	دانش والدین بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی نحوه گذراندن اوقات فراغت
تائید	۰/۰۰۳	۲/۸۹۲	۰/۰۵	دانش والدین بر دانش جنسی نوجوان با نقش میانجی دانش نوجوان

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که ضریب اثر غیرمستقیم دانش والدین با نقش میانجی شیوه فرزند پروری، جو عاطفی خانواده، نحوه گذراندن اوقات فراغت نوجوان و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان معنادار می‌باشد ($P \leq 0/05, t \geq 1/96$).

بحث و نتیجه گیری

هدف کلی پژوهش حاضر، تدوین الگوی ساختاری رابطه بین شرایط اقتصادی، سطح تحصیلات، میزان دانش والدین، دریافت آموزش با میانجی گری شیوه های فرزندپروری، جو عاطفی خانواده، دانش نوجوان و نحوه گذراندن اوقات فراغت بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و افزایش دانش جنسی در نوجوانان بود.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که شرایط اقتصادی متغیرهای مشکلات رفتاری، مشکلات اجتماعی، دانش جنسی را به طور مستقیم تحت تاثیر قرار می دهد. علاوه بر این، نتایج نشان داد که ضریب اثر غیرمستقیم شرایط اقتصادی خانواده با نقش میانجی شیوه فرزند پروری، جو عاطفی خانواده، نحوه گذراندن اوقات فراغت نوجوان و دانش نوجوان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان دختر و پسر معنادار می باشد. خانواده به منزله نخستین نهاد اجتماعی نقش مهمی در شکل گیری انواع رفتارهای نوجوانان ایفا می کند. تعامل کودک با اطرافیان تحت تاثیر تجاربی است که از محیط خانواده کسب شده است. محققان نوع تعامل با والدین را از مهمترین عوامل خانوادگی می دانند که سلامت روانی و رفتار اجتماعی را پیش بینی می کند (یعقوبی راد، ۱۳۹۳). جایگاه اجتماعی و اقتصادی، میزان درآمد و بهداشت خانواده همگی بر ساختار خانواده و کیفیت روابط والدین با کودکان و نوجوانان و شیوه فرزند پروری آن ها و نحوه گذراندن اوقات فراغت تاثیر گذار است. عوامل اقتصادی به شیوه های مختلف بر سلامت جسمانی و روانی و در مجموع بر نحوه تعاملات اعضای خانواده تاثیر می گذارد. مطالعات نشان داده است که وضعیت اقتصادی پایین خانواده در افزایش مشکلات اجتماعی، عاطفی و رفتاری مانند افسردگی، اضطراب، پرخاشگری و مشکلات سلوک موثر می باشد (رکابرن و همکاران، ۲۰۱۷). شرایط اقتصادی خانواده بر سلامت روانشناختی و روابط مطلوب و مناسب افراد در خانواده موثر است و کیفیت شیوه های فرزند پروری والدین و نحوه تعاملات اعضای خانواده را تحت تاثیر قرار می دهد (بارگس و تارکستر، ۲۰۰۶). برخی پژوهش ها نشان می دهد که شرایط نامساعد اقتصادی می تواند منجر به شکل گیری سبک های فرزند پروری سهل گیرانه یا مستبدانه شود و منجر به ایجاد چالش بین نوجوان و والدین گردد (دیگتون، کرودس، فانگی، براون، پاتلی و ولپرت، ۲۰۱۴). نتایج پژوهش حاضر نشان داد که سطح تحصیلات والدین با اثر مستقیم و با میانجیگری شیوه فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوانان، مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان را تحت تاثیر قرار می دهد. سطح تحصیلات بر شیوه های فرزند پروری و چگونگی تعامل والدین با نوجوان (نیلسون، کارولد، کاسبول و کجلسن، ۲۰۱۸)، برنامه ریزی برای اوقات فراغت (میکل، التون، کورنن، رز و کاپریو، ۲۰۱۷)، مدیریت رفتار (میدت، ۲۰۱۶) و افزایش دانش جنسی (نل و همکاران، ۲۰۱۶) نوجوانان موثر است. میزان درآمد خانواده و سطح تحصیلات والدین نقش مهمی در شیوه های فرزند پروری والدین و کاهش مشکلات رفتاری و اجتماعی ایفا می کند. نتایج تحقیقات نشان

دهنده این است که تحصیلات نسبت به درآمد پیش بینی کننده مهم تری در افزایش سلامت روانی و رفتاری نوجوانان است (لپسی، هاول، کیلی، چامپون و کارو، ۲۰۱۰). سطح تحصیلات والدین و دریافت آموزش، شیوه های فرزند پروری و میزان آگاهی والدین را تحت الشعاع قرار می دهد. در حالی که برخی از تحقیقات به تحصیلات مادران اهمیت می دهند (ستپسی، کادری و سگر، ۲۰۱۷) برخی دیگر از پژوهش ها برای تحصیلات پدر و مادر اهمیت یکسانی قائل هستند و نقش آن را در بکارگیری شیوه های فرزند پروری و روابط والد-فرزندی (جودهان، پن و جیون، ۲۰۱۸)، کاهش مشکلات رفتاری و اجتماعی (پاتاک و همکاران، ۲۰۱۱) و افزایش دانش جنسی (لو، ۲۰۱۷) موثر می دانند.

نتایج نشان داد که دو متغیر دانش والدین و دریافت آموزش با اثر مستقیم و با میانجیگری، شیوه فرزند پروری، جو عاطفی، نحوه گذراندن اوقات فراغت و دانش نوجوانان بر مشکلات رفتاری، اجتماعی و دانش جنسی نوجوانان موثر هستند. با توجه به این که والدین مراقبان اصلی کودکان و نوجوانان هستند، میزان دانش آن ها در زمینه مراحل رشد و شیوه های فرزند پروری و دریافت آموزش در این زمینه در افزایش دانش نوجوانان و روبه رو شدن با تغییرات مختلف جسمانی و روانی موثر خواهد بود و از ایجاد مشکلات عاطفی، رفتاری و جسمانی پیشگیری می کند (ساکدلسکی، مک کلی، ابرهیم و پسیکا، ۲۰۱۶). دانش والدین از ویژگی های دوره بلوغ و نوجوانی، نقش مهمی در تعاملات والد-نوجوان ایفا می کند. خود کارآمدی والدینی^{۲۴} در ارتباط با نوجوانان منجر به استفاده مناسب از اوقات فراغت، کاهش مشکلات رفتاری و افزایش دانش جنسی خواهد شد و از بسیاری از مشکلات و مخاطرات جلوگیری می کند (پلاتوز و و جازک، ۲۰۱۸). مطالعات مختلف نشان می دهد که عملکرد مناسب والدین تا اندازه ای به دانش والدین از اصول مرتبط با رشد نوجوان وابسته است. والدینی که درباره چگونگی رشد و تغییرات جسمانی و روانی نوجوان اطلاعات بیشتری دارند، تعاملات مثبت بیشتری را با نوجوان گزارش می کنند و از شیوه های فرزند پروری مناسب تر استفاده خواهند کرد (پینسون و هاروی، ۲۰۱۳). چگونگی گذراندن اوقات فراغت در دوره نوجوانی حائز اهمیت است. برخی از نوجوانان هیچ برنامه ی برای اوقات فراغت خود ندارند و از جانب والدین نیز در زمینه مدیریت صحیح و برنامه ریزی برای اوقات فراغت حمایتی دریافت نمی کنند. استفاده مناسب از اوقات فراغت می تواند فرصت مناسبی برای تحکیم روابط والد-فرزندی و افزایش دانش نوجوان باشد. ورزش و تفریحات سالم برای نوجوانان، می تواند منجر به پرورش قوای جسمانی، فکری، اخلاقی، ارتباط مناسب با همسالان، تقویت مهارت های اجتماعی و کاهش مشکلات رفتاری شود (میکل، التون، کورنن، رز و کاپریو، ۲۰۱۷). توجه به کیفیت و کمیت اوقات فراغت نوجوانان به شیوه های فرزند پروری و آگاهی والدین و دریافت آموزش در این زمینه، میزان درآمد خانواده و امکانات جامعه و مدرسه بستگی دارد (ون، آکر و لیز، ۲۰۱۰). در دوره بلوغ و نوجوانی علاوه بر نیاز به افزایش دانش نوجوان در ارتباط با تغییرات جسمانی، در زمینه تغییرات عاطفی- رفتاری و اجتماعی نیز لازم است آموزش های لازم دریافت شود. افزایش دانش جنسی نوجوان از ایجاد انحرافات و انواع سوء استفاده های جنسی پیشگیری خواهد کرد. آشنایی با خصوصیات دستگاه تناسلی و بروز صفات ثانویه جنسی در اوایل سال های نوجوانی، اطلاعات را در مورد بیولوژی دستگاه تناسلی افزایش می دهد و از بروز بیماری های مختلف

مربوط به آن پیشگیری می کند. علاوه بر این، آشنایی نوجوانان با تغییرات رفتاری و روانی باعث کاهش چالش والد-فرزندی و کاهش مشکلات رفتاری از جمله اضطراب و افسردگی خواهد شد (هاسی، گیلبرت، سیمپسون و دافرن، ۲۰۱۴). اگر نوجوان اطلاعات درست و مناسب را دریافت نکند و اگر به سؤالات او پاسخ مناسبی داده نشود، ممکن است برای کسب اطلاعات به همسالان و منابع ناقص و غلط مراجعه کند که این مسئله می تواند منجر به مشکلات مختلف شود. بنابراین افزایش دانش نوجوانان توسط والدین و مدارس ضروری بنظر می رسد و به شیوه های فرزند پروری و میزان آگاهی و دانش والدین بستگی دارد (کادری و سگر، ۲۰۱۷).

یافته های فوق با نتایج تحقیقات انجام شده از جمله، کمیجانی و ماهر، ۱۳۸۶، توکلی، ۱۳۹۰، ابراهیمی، رازقی، مسلمی، ۱۳۹۰، لطفی زاده ۱۳۹۱، سجادی، سرایبان و شریفی در آمدی، ۱۳۹۲، عارفی، ۱۳۹۲، باقری کراچی، رضایی، مهرابی، ۱۳۹۷، شهبواری، ۲۰۱۲، پژوهش ابراهیمی، رازقی، مسلمی، ۱۳۹۰، ویلیامز، ۲۰۰۶، ترینور، دلفابرو و اندرسون، ۲۰۱۰، ون، آکر و لیز، ۲۰۱۰، گریف، ون وسین بک، ورتمن و میوس، ۲۰۱۱، پاتاک و همکاران، ۲۰۱۱، سایدز و دفو، ۲۰۱۳، تامسون، ۲۰۱۶، سایدز و کویت دفو، ۲۰۱۳، میکال، التون، کورنن، رز و کاپریو، ۲۰۱۷، ستیسی، کادری و سگر، ۲۰۱۷، اچریر، ۲۰۱۷ همخوان است.

به طور کلی در پژوهش حاضر، نتایج حاصل از بررسی الگوی ساختاری پژوهش نشان داد، کیفیت ارتباط با والدین و میزان تحصیلات و دانش آن ها بر نوع رفتار و شکل گیری مشکلات مختلف رفتاری و اجتماعی نقش عمده ی را ایفا می کند و شرایط اقتصادی، سطح تحصیلات والدین، شیوه فرزند پروری، جو عاطفی و نحوه گذراندن اوقات فراغت می تواند به عنوان عوامل موثر در شکل گیری مشکلات رفتاری و اجتماعی و میزان دانش جنسی نوجوان مورد توجه قرار گیرد. با توجه به نتایج بدست آمده میزان دانش و مهارت های والدین و دریافت آموزش می تواند باعث پیشگیری از مشکلات مختلف رفتاری، اجتماعی و انواع انحرافات جنسی با افزایش دانش نوجوان گردد. پس می توان گفت برنامه ریزی در زمینه آموزش و ارتقاء مهارت های اجتماعی، رفتاری و افزایش دانش جنسی نوجوانان و همچنین افزایش سطح دانش و مهارت های والدین و چگونگی استفاده از اوقات فراغت از اهمیت زیادی برخوردار است.

از جمله محدودیت های پژوهش حاضر این بود که چون گردآوری داده ها در شهر یزد انجام شده است، تعمیم نتایج باید با احتیاط انجام پذیرد و انجام تحقیقات بیشتر ضروری بنظر می رسد. چون تعدادی از نمونه ها به برخی سؤالات پرسشنامه ها به طور کامل پاسخ ندادند، بنابراین از نمونه مورد نظر کنار گذاشته شدند که این مسئله منجر به کاهش حجم نمونه شد. پیشنهاد می شود در پژوهش های آینده نتایج حاصل از این مدل در آموزش والدین و نوجوانان مورد استفاده قرار گیرد. رابطه بین متغیرهای مورد بررسی در پژوهش حاضر می تواند در مورد کودکان نیز در قالب تدوین یک الگوی ساختاری بررسی و مطالعه گردد.

یادداشت ها:

1. Puberty
2. Intervention Guide for Behavioral and Emotional Issues (IGBEI)
3. Social Skill Improvement System (SSIS)
4. Gender Identity
5. Structural Equation Modeling
6. General Linear Model (GLM)
7. Parenting Style and Dimensions Questionnaire
8. Baumrind
9. Construct validity
10. Burn Family Emotional Condition Questionnaire
11. Hill Burn
12. Planned Parenthood Federation of Canada
13. Adolescent leisure time Questionnaire
14. School's Out: Adolescent 'Leisure Time' Activities
15. Sexual Knowledge Questionnaire (SKQ)
16. Third Edition (BASC™-3)
17. Parent Rating Scales (PRS-A)
18. Reynolds & Kamphaus
19. Social Skills Improvement System(SSIS)
20. Gresham & Elliott
21. Cooperation
22. Assertion
23. Engagement
24. Parental self-efficacy

منابع

- ابراهیمی، قربان علی، رازقی، نادر، مسلمی، رقیه. (۱۳۹۰). اوقات فراغت و عوامل اجتماعی موثر بر آن: (مطالعه موردی افراد ۶۴-۱۵ سال شهرستان جویبار)، فصلنامه جامعه شناسی کاربردی، ۲۲، ۴، ۷۱-۹۸
- باقری کراچی، امین، رضایی فرد، اکبر، مهرابی، امیرحسین. (۱۳۹۷). میزان آشنایی دانش آموزان با تحولات بلوغ و رابطه آن با نگرش به آسیب اجتماعی. فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۷، ۳، ۶۱-۶۸
- توکلی، رقیه. (۱۳۹۰). مقایسه شیوه های فرزند پروری والدین با تحصیلات دانشگاهی و بدون تحصیلات دانشگاهی. پایان نامه ارشد روان شناسی تربیتی، دانشگاه الزهرا (س)
- رشیدی نژاد، حدیث، تبریزی، مصطفی، شفیق آبادی، عبدالله. (۱۳۹۱). اثر بخشی آموزش گروهی والدین با رویکرد خانواده درمانی ستیر بر جو عاطفی خانواده. دانش و پژوهش در روان شناسی کاربردی، ۳، ۴۹، ۳-۱۱
- سجادی، مزگان، سرابیان، سعید، شریفی درآمدی، پرویز. (۱۳۹۲). مقایسه پرخاشگری بر اساس سبک های فرزند پروری والدین و سبک های دلبستگی والد- فرزند. مجله علمی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، ۳۱، ۴، ۲۹۸-۳۰۶
- عارفی، محبوبه. (۱۳۹۲). عوامل تاثیر گذار بر شکل گیری سبک های فرزند پروری در خانواده های شهرستان اندیمشک. پایان نامه ارشد رشته آموزش بزرگسالان، دانشگاه شهید بهشتی
- قدوسی، احمد، صریحی، نفیسه، آقا یوسفی، علی رضا. (۱۳۹۳). رابطه انگیزه پیشرفت با طحواره های ناسازگار اولیه و جو عاطفی خانواده. فصلنامه روان شناسی کاربردی، ۸، ۴، ۱۳۱-۱۱۱
- کمیجانی، مهرناز، ماهر، فرهاد. (۱۳۸۶). مقایسه شیوه های فرزند پروری والدین نوجوانان با اختلال سلوک و نوجوانان عادی. دانش و پژوهش در روان شناسی.
- گرمارودی، غلام رضا، مرادی، علی. (۱۳۸۹). طراحی ابزار اندازه گیری وضعیت اقتصادی- اجتماعی در شهر تهران. فصلنامه پایش. ۲، ۹، ۱۳۷-۱۴۴
- لطفی زاده، سعید. (۱۳۹۱). بررسی رابطه ی وضعیت گذراندن اوقات فراغت جوانان شهری با پایگاه اقتصادی- اجتماعی. مجله بررسی های آمار رسمی ایران، ۸۰، ۳۲، ۵۴-۲۳
- هومن، حیدر علی. (۱۳۹۷). مدل یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار لیزرل (با اصلاحات). انتشارات سمت
- یعقوبی راد، فرزانه. (۱۳۹۳). بررسی رابطه میان شیوه های فرزند پروری والدین و میزان اضطراب دانش آموزان. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۱، ۱، ۱۱۱-۱۲۸

Alizadeh, H., Applequist, K. F & Coolidge, F. (2007). Parental self-confidence, parenting styles, and corporal punishment in families of ADHD children in Iran. *Child Abuse & Neglect*, 31, 567-572.

Barnea-Goraly, N., Menon, V., Eckert, M., Tamm, L., Bammmer, R., Karchemskiy, A., Dant, C.C., & Reiss, A.L. (2005). White matter development during childhood and adolescence: A cross-sectional diffusion tensor imaging study. *Cereb Cortex*. 15, 1848-1854.

- Blakemore, S. J. (2008). The social brain in adolescence. *Nature Reviews. Neuroscience*, 9, 267–277
- Burgess, S & Turkstra, L. (2006). Social Skills Intervention for Adolescents with Autism Spectrum Disorders: A Review of the Experimental Evidence. *EBP Briefs*, 1,4, 1- 21
- Crosby, J. (2011). Test Review: F. M. Gresham & S. N. Elliott Social Skills Improvement System Rating Scales. Minneapolis, MN: NCS Pearson, *Journal of Psychoeducational Assessment*, 29,3, 292-296
- Deighton, J., Croudace, T., Fonagy, P., Brown, J., Patalay, P., & Wolpert, M. (2014). Measuring mental health and wellbeing outcomes for children and adolescents to inform practice and policy: a review of child self-report measures. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 8, 14-20
- Elliott S.N., & Gresham F.M. (2008). *Social Skills Improvement System (SSIS): Intervention Guide*. Pearson clinical assessment.
- Ellis, B.J & Essex, M.J. (2007). Family environments, adrenarche, and sexual maturation: A longitudinal test of a life history model. *Child Dev*, 78, 1799–1817.
- Fawcett, L. (2007). *School's Out: Adolescent 'Leisure Time' Activities, Influences and Consequences*. A report submitted in fulfilment of the requirements for the award of Doctor of Philosophy (Psychology), Faculty of Computing, Health and Science, Edith Cowan University
- Graff, H., Vanwesenbeeck, I., Woertman, L & Meeus, W.H.J. (2011). Parenting and adolescent's sexual development in western societies: A literature review. *European psychologist*. 16, 1, 21-31
- Gresham, F.M., & Elliott, S.N. (2008). *Social Skills Improvement System. (Rating Scale Parent)*. Published by Pearson
- Gresham, F.M., Elliott, S.N., Vance, M.J., & Cook, C.R. (2011). Comparability of the Social Skills Rating System to the Social Skills Improvement System: Content and Psychometric Comparisons Across Elementary and Secondary Age Levels. *American Psychological Association*, 26, 1, 27–44
- Hohendorff, E.V., Paula Couto. MCPD., Eschiletti Prati, L. (2013). Social skills in adolescence: psychopathology and sociodemographic variables. *Estud. psicol. (Campinas)*, 30, 2
- Hosie, J., Gilbert, F., Simpson, K., & Daffern, M. (2014). An examination of the relationship between personality and aggression using the general aggression and five factor models. *Aggressive Behavior*, 40, 189–196.
- Hulshoff Pol, H. E. (2010). HPG-axis hormones during puberty: A study on the association with hypothalamic and pituitary volumes. *Psychoneuroendocrinology*, 35, 133–140.
- Jodhun, B.M., Pem, D., & Jeewon, R. (2016). A systematic review of factors affecting energy intake of adolescent girls. *Afr Health Sci*, 16, 4, 910-922
- Lipsey, M. W., Howell, J. C., Kelley, M. R., Chapman, G., & Carver, D. (2010). Improving the effectiveness of juvenile justice programs: A new perspective on evidence based practice. Retrieved from Center for Juvenile Justice Retrieved from Center for Juvenile Justice Reform website: <http://cjjr.georgetown.edu/wp-content/uploads/2015/03/ImprovingEffectiveness>

- Lo, FS. (2017). Pubertal Timing, Smoking, and Sexual Activity. *Pediatr Neonatol*,58,4,293-294
- Mäkelä S, Aaltonen S, Korhonen T, Rose RJ, Kaprio J.(2017). Diversity of leisure-time sport activities in adolescence as a predictor of leisure-time physical activity in adulthood. *Scand J Med Sci Sports*. 27(12):1902-1912. doi: 10.1111/sms.12837
- Mhaidat,F.(2016). The adaptive problems of female teenage refugees and their behavioral adjustment methods for coping. *Psychol Res Behav Manag*, 9, 95–103
- Nilsen,w., Karevold,E.B., Kaasboll,J., & Kjeldsen, A. (2018). Nuancing the role of social skills– a longitudinal study of early maternal psychological distress and adolescent depressive symptoms. *BMC Pediatrics*, 18, 133
- Noll, G., Trickett, P.K., Long, G.D., Negriff, S., Susman, E.J., Shalev, I., Li, J.C., & Putnam, F.W.(2016). Childhood Sexual Abuse and Early Timing of Puberty. *Journal of Adolescent Health* ,1-7.
- Panahi, S. (2015). Role of Parent, Teacher, and Community in Adolescent Issues. *Unique Journal of Pharmaceutical and Biological Sciences*, 03,02, 4-11
- Pathak, R., Sharma, R.C., Parvan, U.C., Gupta, P.V., Ojha, R.K and Goel, N.K. (2011). Behavioural and Emotional Problems in School Going Adolescents. *Australas Med J*, 4,1, 15–21, doi: 10.4066/AMJ.2011.464
- Pinzon, J., Harvey, J.(2013). Canadian Paediatric Society. Adolescent Health Committee. Care of adolescents with chronic conditions. Ottawa ON: Canadian Paediatric Society, Available from: www.cps.ca/documents/position/care-of-youth-chronic-conditions.
- Planned Parenthood Federation of Canada. (2001). *Beyond the Basics: A Sourcebook on Sexuality and Reproductive Health Education*, 69-70. Available online at: www.ppfca.ca
- Platos, M, Wojaczek, K.(2018). Broadening the Scope of Peer-Mediated Intervention for Individuals with Autism Spectrum Disorders. *J Autism Dev Disord*, 48,3,747-750. doi: 10.1007/s10803-017-3429-1.
- Recabarren, SE., Recabarren, M., Sandoval, D., Carrasco, A., Padmanabhan, V., Rey, R., Richter, HG., Perez-Marin ,CC., Sir-Petermann, T., & Rojas-Garcia, PP.(2017). Puberty arises with testicular alterations and defective AMH expression in rams prenatally exposed to testosterone. *Domest Anim Endocrinol*. 23;61:100-107. doi: 10.1016/j.domaniend.
- Reynolds, C., R. Kamphaus, and K. Vannest. (2015). Behavior Assessment System for Children (BASC). 366-371.
- Robinson, C. C., Mandelco, B., Olsen, S., & Hart, C. H. (2001). The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). In B. F. Perlmutter, J. Touliatos, & G. W. Holden (Eds.), *Handbook of family measurement techniques: Vol. 3 Instruments & Index*, pp.319-321. Thousand Oaks: Sage
- Satapathy, S., Choudhary, V., & Sagar R. (2017). Tools to assess psychological trauma & its correlates in child sexual abuse: A review & current needs in Asia. *Journal of Asian Psychitry*,25, 63-70
- Schurer, S. (2017). Does education strengthen the life skills of adolescents? *IZA World of Labor*, 366, doi: 10.15185/izawol.366

- Shahsavari, M. (2012). A General Overview on Parenting Styles and its Effective Factors. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 6,8, 139-142
- Sidze, E.M., Kuate Defo, B. (2013). Effect of parenting practices on sexual risk-taking among young people in cameroon. *BMC Public Health*, 13, 616
- Sukhodolsky, D.G., McCauley, S.E., Ibrahim, K and Piasecka, J.B. (2016). Behavioral Interventions for Anger, Irritability, and Aggression in Children and Adolescents. *J Child Adolesc Psychopharmacol*. 26,1, 58–64
- Susman, E.J., & Rogol, A.(2004). Puberty and psychological development. *Handbook of Adolescent Psychology*. 2nd ed. Hoboken, NJ: Wiley, 15–44
- Thompson, G. (2016). Meeting the needs of adolescent parents and their children. *Paediatr Child Health*, 21,5,273.
- Trainor, S., Delfabbro, P., Anderson, S. (2010). Anthony, Winefield. Leisure activities and adolescent psychological well-being, 33,1,173-186
- Van, O.B.A., Akker, D., Lees, S. (2010). Leisure activities and adolescent sexual behavior. *Journal of sex education*, 25, 137-147
- Vannest, K, R.C.K.R. (2008). *Intervention Guide for Behavioral and Emotional Issues (BASC-2)*. Published by Pearson.
- Wagner, M. F., & Oliveira, M. S. (2007). Habilidades sociais e abuso de drogas em adolescentes. *Psicologia Clínica*, 19,2, 101-116.
- Williams, M.T., & Bonner, L. (2006). Sex education attitudes and outcomes among North American women. *Adolescence-SAN DIEGO*, 41,161,1
- Wolf, R., & Long, D. (2016). Pubertal Development. *Pediatrics in Review*, 37,7